



NORGES HØYESTERETT

Den 10. april 2018 avsa Høyesterett dom i

HR-2018-647-A, (sak nr. 2017/2148), straffesak, anke over dom,

A (advokat Arne Gunnar Aas)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Erik Thronæs)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Falch**: Saken gjelder straffutmåling for seksuell omgang med barn. Hovedspørsmålet er hvilke utmålingsregler som gjelder når det avsies etterskuddsdom.
- (2) Statsadvokatene i Nordland satte 6. september 2016 A under tiltale for brudd på straffeloven 1902 § 195 andre ledd, jf. første ledd og § 209, slik reglene lød før lovendringen i 2000. Grunnlaget var at han i perioden fra 1993 til 1999 hadde befølt stedatteren B, som er født i 1987, på kjønnsorganet og ført fingrene sine inn mellom kjønnsleppene og ved minst én anledning inn i skjeden hennes.
- (3) A ble i Trondenes tingretts dom 13. februar 2017 dømt i samsvar med tiltalen til fengsel i to år og tre måneder. Han ble også pålagt å betale erstatning til B. Straffen ble utmålt som tilleggsstraff til Trondenes herredsretts dom 20. mars 1998.
- (4) I dommen fra 1998 var A blitt dømt for brudd på straffeloven 1902 § 209 til fengsel i seks måneder. Grunnlaget var at han i perioden fra 1995 til 1996 ved flere anledninger på bopel hadde ført fingrene sine inn i skjeden til C, som er født i 1978. Også hun var As stedatter.
- (5) A anket tingrettens dom 13. februar 2017 til Hålogaland lagmannsrett, som ble satt med lagrette. Lagmannsretten avsa 3. november 2017 dom med denne domsslutningen i punkt 1:

"A, født 00.00.1953, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 195 andre ledd jf. første ledd (slik bestemmelsen lød før lovendring 11. august 2000) og straffeloven (1902) § 209 (slik bestemmelsen lød før lovendring 11. august 2000) til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder, jf. straffeloven 1902 § 62 første ledd og § 64.

Straffen er en tilleggsstraff til Trondenes tingretts dom av 20. mars 1998 og Trondenes tingretts dom av 24. april 2007."

- (6) Domfellelsen gjelder for perioden 1993 til 1998, og aktor og forsvarer er enige om at det kan legges til grunn at handlingene var avsluttet før dommen 20. mars 1998. A ble dessuten, som i tingretten, dømt til å betale B erstatning.
- (7) A har anket dommen til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg har tillatt anken fremmet for så vidt gjelder straffutmålingen.
- (8) A har ikke innvendinger mot at lagmannsretten, ved fastsettingen av tilleggsstraffen, brukte straffeloven 1902 § 64, fordi han mener den har samme innhold som straffeloven 2005 § 82. Men han gjør gjeldende at lagmannsretten har anvendt regelen feil når den ikke fastsatte straffen med utgangspunkt i det straffenivået som gjaldt i 1998. Det følger av de nevnte reglene at domfelte ikke skal komme dårligere ut enn om begge forhold var pådømt samtidig den gang. Straffen må derfor nedsettes.
- (9) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at lagmannsrettens straffutmåling er riktig, slik at anken må forkastes.
- (10) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*
- (11) Det har siden 1990-tallet skjedd en gradvis økning av straffene for seksuallovbrudd. Straffeloven 1902 ble dessuten endret ved lov nr. 76 for 2000 og lov nr. 74 for 2009. Ved den sistnevnte endringen ga lovgiver signaler om en markert økning av straffene.
- (12) I storkammerdommen i Rt-2009-1412 avsnitt 27 uttaler Høyesterett at det som utgangspunkt er straffenivået på domstidspunktet som skal anvendes. Men av avsnittene 33 og 34 følger at dette ikke gjelder til skade for den tiltalte når klare straffeskjerpelser følger av lovvedtak eller forarbeidsuttalelser, og den straffbare handlingen skjedde før vedtakelsen av loven. I Rt-2015-434 avsnitt 17 er dette oppsummert slik:

"Oppsummert betyr dette at klare straffeskjerpelser fra lovgivers side ikke får virkning for handlinger begått før lovendringen, men at gjerningspersonen må akseptere at straffen fastsettes på grunnlag av en generelt gradvis strengere utvikling i rettspraksis. For seksuelle overgrep mot barn har det som nevnt skjedd en slik gradvis utvikling mot et strengere straffenivå, og denne utviklingen er antatt å ville ha fortsatt selv uten nye lovvedtak, jf. storkammerdommen avsnitt 34. Det innebærer at man må søke å finne fram til det straffenivået som domstolene ville lagt til grunn i dag, dersom man tenker seg lovgivers klare straffeskjerpelser i tiden etter den straffbare handling borte."
- (13) De alminnelige straffutmålingsreglene innebærer derfor at dagens straffenivå skal anvendes på de lovbrudd lagmannsretten dømte A for å ha gjort i perioden 1993 til 1998, dersom man tenker seg lovgivers klare straffeskjerpelser i mellomtiden borte.
- (14) Spørsmålet er om dette blir annerledes her fordi den straffen som nå fastsettes, er en tilleggsstraff til en tidligere dom.
- (15) Straffeloven 1902 § 64 fastslår at dersom domfelte straffes for en handling som er begått før en tidligere straffedom mot ham for et annet lovbrudd, skal reglene i §§ 62 og 63 "saavidt muligt ske Fyldest". Paragrafene 62 og 63 fastslår at det skal fastsettes en felles straff når flere straffbare handlinger pådømmes samtidig, og de forutsetter at den samlede

straffen skal være lavere enn hva den ville blitt ved å legge sammen straffen for hver av handlingene. På den bakgrunn har § 64 blitt forstått slik at når det – som her – avsies etterskuddsdom, skal straffen ikke bli strengere enn den ville blitt dersom de to lovbruddene hadde blitt pådømt samtidig, se Rt-2001-663 på side 664 og Matningsdal og Bratholm, Straffeloven med kommentar, 2. utgave 2003 sidene 561 og 562.

- (16) Paragraf 64 er etter sitt innhold fullt ut anvendelig her, fordi lovbruddene lagmannsretten dømte A for, var avsluttet før herredsrettens dom 20. mars 1998.
- (17) Straffeloven 1902 § 64 er videreført i straffeloven 2005 § 82, hvor det i andre ledd fremgår at i slike tilfelle gjelder § 79 – som hadde sin parallell i straffeloven 1902 §§ 62 og 63 – tilsvarende. Deretter heter det i § 82 andre ledd:

"Det skal tas hensyn til hva en passende straff ville vært ved samtidig pådømmelse, og den samlede straffen må ikke være strengere enn om alle forholdene hadde vært pådømt samtidig."
- (18) Jeg kan ikke se at det her fremgår noe annet enn det som kunne utledes av straffeloven 1902 § 64. Da er det ikke tvilsomt at straffeloven 1902 skal anvendes, slik lagmannsretten kom til og partene er enige om, jf. straffeloven 2005 § 3.
- (19) Av både straffeloven 1902 § 64 og straffeloven 2005 § 82 andre ledd fremgår at det ved straffutmålingen må tas standpunkt til hvilken straff en samtidig pådømmelse av alle lovbruddene ville ledet til. Dette innebærer at de nevnte straffutmålingsreglene som gjelder når flere lovbrudd pådømmes samtidig, får anvendelse.
- (20) Det som derimot ikke fremgår av disse lovreglene, er hvordan vurderingen nærmere skal skje, herunder hvilket *tidspunkt* vurderingen av de enkelte lovbrudd skal knyttes til. Vurderingen av det lovbruddet som ble pådømt i den første dommen, er endelig avsluttet ved domfellelsen den gangen. Men lovreglene løser etter min mening ikke det spørsmålet som her oppstår – om de lovbrudd som nå pådømmes, skal bedømmes i lys av det straffenivået som gjaldt da den første domfellelsen skjedde eller i lys av straffenivået i dag.
- (21) Mitt syn er at domstolene da må falle tilbake på de generelle straffutmålingsreglene, som jeg har redegjort for. Utgangspunktet er der, med den modifikasjonen jeg nevnte, at utmålingen av straff for de lovbruddene som nå pådømmes, skal bygge på dagens straffenivå. Jeg kan ikke se at straffeloven 1902 § 64 og straffeloven 2005 § 82 fraviker disse generelle straffutmålingsreglene.
- (22) Som forsvareren har pekt på, er det i lovforarbeidene enkelte uttalelser som kan peke mot at også bedømmelsen av de lovbruddene som nå pådømmes, skal skje med utgangspunkt i det straffenivået som gjaldt da den første dommen ble avsagt. Jeg viser for eksempel til at straffelovkommisjonen i NOU 1992: 23 side 221 uttalte at siktede ikke skal stilles dårligere "enn om [forholdet] hadde vært pådømt samtidig med forholdet i den første saken". Men jeg kan ikke se at denne og lignende formuleringer er utformet med sikte på å fange opp den situasjonen som her foreligger, hvor det har skjedd en gradvis økning av straffenivået over tid.
- (23) Jeg peker også på at dersom bedømmelsen skulle gjøres slik forsvareren anfører, kunne resultatet bli at den domfelte får lavere straff for det lovbruddet han nå dømmes for, enn

han ville fått dersom han ikke også hadde begått det lovbruddet han tidligere er dømt for. De nevnte lovreglene tvinger etter min mening ikke frem et slikt urimelig resultat.

- (24) Dette innebærer at straffenivået for de lovbruddene A ble domfelt for i lagmannsretten, må fastsettes med utgangspunkt i hva domstolene ville lagt til grunn i dag, dersom man tenker seg lovgivers klare straffskjerpelser i tiden etter 1998 borte. Deretter må det tas stilling til hvilken straff han ville fått dersom straffen hadde blitt fastsatt samlet for de lovbruddene han er dømt for nå og det lovbruddet han ble dømt for i 1998. Tilleggsstraffen vil så fremgå etter fratrekk av den straffen han fikk i 1998.
- (25) Jeg går så over til å se på den konkrete straffutmålingen.
- (26) Lagmannsretten oppsummerer de lovbruddene A der ble dømt for å ha utført, slik:
- "Lagmannsretten legger for straffutmålingen til grunn som bevist ut over rimelig tvil at siktede ved en rekke anledninger masturberte sin stedatter [...] fra hun var 6 til 11 år (1993 – 1998). Dette skjedde iblant flere ganger i uken, iblant noe sjeldnere, men det var aldri langvarige opphold. Ved to anledninger stakk han en finger inn i hennes skjede. Første gangen dette skjedde var sommeren 1996."**
- (27) Overgrepenes skjedde i familiens boliger, i bilen deres og på As arbeidsplass.
- (28) Med utgangspunkt i Rt-2015-434 avsnitt 18 mener jeg at disse lovbruddene isolert sett ville blitt straffet med fengsel i omkring tre år som et utgangspunkt, basert på de straffutmålingsreglene jeg har redegjort for. Også i den dommen skjedde overgrepene på 1990-tallet. De handlingene lagmannsretten dømte A for, fremstår samlet sett som noe grovere enn de var i Rt-2015-434, først og fremst fordi A var fornærmedes stefar.
- (29) Til fratrekk må komme at det nå er mellom 20 og 25 år siden han utførte lovbruddene. Som det fremgår av Rt-2015-434 avsnitt 21, vil så lang tid gi grunnlag for et visst fradrag, som jeg mener kan settes til omkring et halvt år av fengselsstraffen.
- (30) A har også gjort gjeldende at saksbehandlingstiden har vært lang. Fornærmede anmeldte forholdet 20. april 2015. Aktor har erkjent at saksbehandlingstiden har vært noe lang, men det er ikke opplyst eller hevdet at det har vært liggetid. I lys av storkammerdommen i HR-2016-225-S avsnitt 36 vil saksbehandlingstiden på omkring tre år ikke få nevneverdig betydning i straffutmålingen.
- (31) Det skal deretter foretas en samlet bedømmelse av de lovbruddene han nå dømmes for, og lovbruddet han ble dømt for i 1998, jf. straffeloven 1902 § 64. Jeg mener at det må legges til omkring tre måneder for det lovbruddet han ble dømt for i 1998.
- (32) Samlet straff blir da fengsel i omkring to år og ni måneder. Etter fradrag for den straffen han fikk i 1998, og som han har sonet, blir tilleggsstraffen fengsel i to år og tre måneder, slik lagmannsrettens kom til.
- (33) Avslutningsvis peker jeg på at lagmannsretten også utmålte tilleggsstraff til Trondenes tingretts dom 24. april 2007, hvor A ble dømt til fengsel og bot for brudd på merverdiavgiftsloven, regnskapsloven og ligningsloven. Lovbruddene i den dommen skjedde imidlertid etter domfellelsen i 1998, og de skal derfor ikke inngå i den tilleggsstraff som her utmåles, jf. Rt-2012-1145 avsnitt 18.

(34) Jeg stemmer for denne

D O M :

(35) I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at "og Trondenes tingretts dom av 24. april 2007" utgår. For øvrig forkastes anken.

(36) Dommer **Berglund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(37) Dommer **Bergh:** Likeså.

(38) Dommer **Arntzen:** Likeså.

(39) Dommer **Indreberg:** Likså.

(40) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at "og Trondenes tingretts dom av 24. april 2007" utgår. For øvrig forkastes anken.

Riktig utskrift bekreftes: